

זבל מואמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת עקב תשפ"ד שנה י | גליון מס' 547

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
19139191@gmail.com

פרתחו שעדים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

המפתח לשערי הברכה

מהפסוקים הפותחים את פרשתנו עולה שההקפדה על קיום המצוות "שאדם דש בעקביו" היא שפותחת בפנינו שערי ברכה, שפע, בריאות והצלחה.

על הפתוב "והיה עקב תשמעו" מביא רש"י את דרשת חכמים כי "עקב" מתפרש מלשון "עקב", ומרמז ל"מצוות הקלות שאדם דש בעקביו". על מצוות אלו מבטיחה התורה, כי אם נקפיד עליהן יקיים בנו "ושמר ה' אלקיך לך את הברית את החסד... ונזכה לשפע וברכה, בריאות והכנעת אויבנו, כמפרט בהמשך הפסוקים.

נקל לשער אל מה דברי מכוונים. לדאבון לב, יש כאלו שאצלם מצות ענית אמן היא עיזן בגדר "מצוה שאדם דש בעקביו", והם מרשים לעצמם לאבד הזדמנויות רבות לזכות בענית אמן.

על דרך המליצה ניתן לומר שאף הפתוב עצמו מרמז לכך: "והיה עקב תשמעו" - שמעו נא היטב את הברכות הנאמרות בסביבתכם וענו אחריהן אמן. אל תהי ענית אמן קלה בעיניכם חלילה, אלא אדרבה, יקר ובהחשיבו מצוה זו!

המתבונן יראה כי הפתגם השגור בפי העם - "דעת בעלי בתים - הפך דעת תורה" - מקבל משמעות מיוחדת בנוגע למצוה זו, שכן אל מול היחס המקל במעלת ענית אמן מצד חלק מהצבור, אנו מוצאים שחכמים נתנו לה משקל רב, אף יותר משנתנו למצוות אחרות, באמרו (דברים רבה ז א): "אין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונים!" על מצות ענית אמן ניתן אפוא לקרוא את דברי חכמים (ברכות ו ב) "דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם".

יתכן שדוקא הקלות הרבה שבה ניתן לקיים מצוה זו פעמים רבות ביום, עלולה לגרם לעתים לתחושה של שבע, המקשה עלינו ליחס לה את החשיבות הראויה. ואולם לפי הנלמד מן הפסוקים בראש פרשתנו, דוקא התחושה הזו עצמה הופכת אותה לחשובה יותר, כי כאמור, דוקא המצוות שאנו דשים בעקבינו ואיננו מחשיבים אותן, הן אלו הפותחות בפנינו את שערי הברכה, ובהן תלוים חיינו והצלחתנו.

נתעורר כלנו בעת הזאת להשכים בכל בוקר לבית הכנסת, כדי לקיים "תשמעו" בברכות השחר הנשמעות מפי המתפללים ונענה אחריהן אמן, וכך נזכה שיתקיימו בנו הברכות המפלאות שנאמרו בפרשתנו: "ואהבה וברכה והרבה וברך פרי בטןך ופרי אדמתך... דגנה ותישרש ויצהרף שגור אלפיה ועשתרת צאנה על האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך... והסיר ה' ממך כל חלי..." אמן ואמן.

בקריאת "והיה עקב תשמעו"!

שבת שלום,

278 213 מחולקת 111

יסודות אמונים

יסודות תפלה ואמן בפרשה

חיוב אמירת מאה ברכות

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך" (יב)

על פסוק זה הסמיכו חכמים את מצות מאה ברכות, וכך אמרו (מנחות מג ב): "חיב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (דברים יב): 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך'".

פיצד נלמדת מן הפתוב הזה אמירת מאה ברכות ביום? נחלקו בכך רש"י ורבנו תם. רש"י (שם ד"ה מה) פרש שהפתוב נדרש בדרך "אל תקרי": אל תקרי "מה" אלא "מאה" - "מאה [ברכות בכל יום] ה' אלקיך שאל מעמך". ואלו רבנו תם (תוספות שם ד"ה שואל) פרש שחכמים סמכו את החיוב על כך שבפסוק האמור יש מאה אותיות.

הרוקח מביא בשם הגאונים, כי אחר שיסודו חכמי ארץ ישראל את תקנת מאה ברכות, שלחו אגרת לחכמי הגולה ושאלו אם יצו לקבל על עצמם תקנה זו. כתשובה שלחו הללו אגרת הכוללת את הגסח הנאמר בפתיחת ברכת "גאל ישראל" בשחרית, מ"אמת ויציב ונכון... עד "זולתך סלה". בדברים אלו נרמזה הסכמתם לקבלת התקנה, שכן נסח זה כולל מאה מלים. ועוד, שראשי התבות של הקטע הפותח את דברי הסכמתם מ"ויציב ונכון" עד "הדבר הזה" (כולל) הוא בגימטריה מאה (פרושי סדר התפלה לרוקח ח"א עמ' רחצ).

אף שבגמרא אמירת מאה ברכות מובאת כתקנת חכמים הנסמכת על הפתוב, בדברי חכמי המדרש מבאר שתקנה זו נתקנה על ידי דוד המלך, כפרמז בפסוק (שמואל ב' כג א): "ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הנבר הקם על" - "על" בגימטריה מאה, רמז לכך שדוד הוא שתקן את חיוב מאה ברכות בכל יום.

חכמים מוסיפים שהיתה אף סבה מיוחדת לכך. בתקופה מסוימת בימי דוד היו מתים מאה אנשים מישראל מדי יום. ראה דוד שמספר המתים מדי יום הוא מאה בדיוק, וכיון שחקר והבין בריוח קדשו כי צרה זו באה על ישראל משום שאינם מודים לה' כראוי על כל הטובות שמטיב עמם, תקן להם שיברכו מאה ברכות בכל יום. ואכן, תקנה זו הועילה לבטל את הגזרה (תנחומא קרח יב; במדבר רבה יח כא; טור או"ח מו, בשם רב נטרונאי גאון; 'לבוש' שם; 'בית אלקים' שער התפלה פרק יז).

הב"ח (או"ח מו) כתב שספנה זו עודה מרפפת ומאימת עלינו, ועד עצם היום הזה אנו מבטלים אותה באמצעות אמירת מאה ברכות מדי יום.

לביטול של הגרש"ז אויערבאך הגיע תלמיד חכם מפלג שחלה במחלה קשה, ושאלתו בפיו: במה יוכל להתחזק כדי להרחיק את החרב המונפת מעל צוארו? השיב לו הגרש"ז: "ראה נא, איני רגיל ליעץ לאחרים מה עליהם לעשות. אוכל רק לומר לך מה הייתי אני עושה אם הייתי נקלע חלילה למצב שכזה - הייתי מחזק את עצמי באמירת מאה ברכות". אף הוסיף הגרש"ז והבהיר: "איני מדבר על אמירה סתמית, אלא לאמירה בכונה רבה כפי שדורשת ההלכה" (ספר 'מצות המאה ברכות מהלכתה' בהקדמה).

ישועת השם - בדיוק ברגע הנכון!

אחרי נמכרה שרשרת נוספת, אחריה נמכרו הטבעות, ואט אט הלך המלאי ואול.

כך חלפו כשנתיים נוספות, במהלך המשיך הרב להגות בלמודו באין מפריע, כאשר הרבנית מצדה אינה מזכירה ולו במלה אחת את ענין הפרנסה, אף שהעיקר עליה תדיר במעמקי לבבה. כל תכשיט שנמכר צרב בבשרה החי, אף למען למוד התורה - היה הכאב כדאי לה.

גם באותו הלילה שב רבי צבי הירש לביתו והפתע למצא את זוגתו בוכיה. מבט קצר הספיק לו כדי להבין. זהו הפסוק תם, וכבר אין בידה מה למכר.

"לא נותר ולו תכשיט אחד?" התענג הרב. "מאום", השיבה הרבנית.

"בעצם", אמרה בקול חלש, "אני חושבת שזוהי לי משהו..." היא נזכרה בכפית הפסוק המעשרת ששמש לה מזכרת אחרונה מימי העשר הזוהרים בבית הוריה. אמנם ערפה הפספי לא היה רב, אף ערפה הרגשי היה גבוה עד מאד.

חרף זאת בקש הרב: "לכי ומכרי את הפפית, תמורתה נוכל, לכל הפחות, לרכש מזון ליום הפקר. בטוח אני כי ישועת ה' קרובה עד מאד!"

בבקר השכם יצאה הרבנית כשהפפית בידה, ושבה כשפסלה פכר לחם אחת, פד חלב וחרץ גבינה. ליותר מזה לא הספיק הפסוק.

במהלך ארוחת הבקר הדלה דמעו עיניה ללא הרף. היא לא היתה מסגלת לטעם דבר.

הרב הבחין ובקש ממנה להתעודד: "ישועת ה' פהרף עין!" אמר בבטחון, ואחר הוסיף: "מקבלני מרבתי שבארו ואמרו: כאשר עין האדם מרפה מלאות תקנה גשמיית לישועתו, אזי מגיעה ישועת ה' ברגע אחד ומחלצתו מן הצרה".

בעוד מלותיו על שפתיו, והנה נשמעו נקישות על הדלת. בפתח עמד הדור ובדוד מברק בהול מקהלת לונדון המעטירה. פס הרבנות בקהלתם התפנה, ואחר חקירה ודרישה שפללה התיעצות עם גדולי הדור, החלט לבחר בו למשרה הרמה.

מתחייבים הם לדאג בהרחבה לכל צרכי הרב ומשפחתו, הבטח במכתב, ומצרפים הם אף סכום הגון שיספיק להם לצרכי הנסיעה והותר.

את השמחה והרוחה ששרתה בבית באותם רגעים לא נתן לתאר. בני הבית נוכחו לראות בהתגשמות דברי נעים זמירות ישראל (תהלים לז ה): "עזר הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם", ולבם היה מלא תודה לשוכן מרומים שלא עזבם ושלח את ישועתו בדיוק ברגע הנכון.

'חדות החיים' ח"ב פרק מו

הרבנית בכספי הירשה. אלא שהפסוק הלך ואול, והמצב בבית הלך והורע. הרבנית נסתה ככל יכלתה להסתיר זאת מבעלה, היא לא רצתה להפריעו מלמודו, עד לאותו לילה שבו נפרץ הסקר...

רבי צבי הירש שב מבית המדרש והפתע למצא את זוגתו הצדקת ממורת בכי. הוא התענג בעדינות ונדהם לשמע עד כמה המצב קשה. כל מה שזותר מירשת בית אמה כבר נאכל, והעתיד לא בשר תקנה. עד היום היא סבלה בשקט, אולם שוב איננה מסגלת...

"איני מבקשת מותרות", התפחה הרבנית, "זקוקה אני לדברים הבסיסיים ביותר, מוצרי יסוד שחיי נפש תלויים בהם ואין לי מהיכן להשיגם. איני יכולה לראות את ילדינו סובלים חרפת רעב אף לא יום אחד נוסף!"

רבי צבי הירש שקע בהרהורים. הוא הזדהה לחלוטין עם דבריה הצודקים של זוגתו, אף לא היה לו רעיון מאין להושיע. אף לרבנית לא היתה כל פונה להפריעו מלמודו, היטב זכרה מדוע נבחר הוא כחתן בעבורה על פני עשרות רבות של הצעות אחרות...

ופתאום נצנץ במחה רעיון: בארון שבחדרם ספונים היו תכשיטים יקרים עטורים ביהלומים ואבנים טובות. יקרים היו התכשיטים ללבה, משום שהיו מזכרת מאמה האהובה, אף תורתו של בעלה היתה יקרה בעבורה יותר.

"אמכר לעת עתה רק שרשרת אחת", אמרה לבעלה, תוך שהיא מתנחמת בתקנה שבמהרה ישתפר מצבם והיא תוכל לכל הפחות להשאר עם יתר התכשיטים. בעלה התרגש מגבורת נפשה והמשיך לשקד על תלמודו.

בצעדים נחושים נשאה הרבנית רגליה אל השוק, נגשה לדוכנו של הצורף, ולאחר התמקחות קצרה שבה לביתה כשכחיקה צרור מטבעות נוצצים.

בין לבין שפכה האשה את לבה בתפלה, היא בקשה בכל לבה ממי שזן את העולם כולו, שישפיע עליהם משפע טובו, כדי שבעלה יוכל להמשיך ולשקד על תלמודו ללא הפרעה. אף כשעברו חדש וחדשים וכלתה הפרוטה מן הפיס, לא נותרה בידה בררה אלא למכר תכשיט נוסף.

הפעם היה זה תורו של צמיד הזהב היקר שעבר בירשה במשפחתה מדורי דורות. גם הוא נמכר בלב כבד, אף שלם, תמורת סכום הגון שהספיק לשלושה חדשי מחיה בלבד.

שמו של הגאון רבי צבי הירש לז"ל נודע בשערים כבר בהיותו צעיר לימים כעלויו עצום בעל מח חרף. רבי צבי הירש אף התיחס לאחת המשפחות המיוחסות בישראל. אביו היה רבי אריה ליב, רבה של אמשטרדם, ואמו היתה בתו של החכם צבי.

רבי צבי הירש שקע בהרהורים. הוא הזדהה לחלוטין עם דבריה הצודקים של זוגתו, אף לא היה לו רעיון מאין להושיע. אף לרבנית לא היתה כל פונה להפריעו מלמודו, היטב זכרה מדוע נבחר הוא כחתן בעבורה על פני עשרות רבות של הצעות אחרות... ופתאום נצנץ במחה רעיון:

העיר גלוגוב [גלוגא], פולין

בהגיעו לפרקו נתנו בו רבים את עיניהם וקפצו לקחתו לחתן לבתם. אלמנה אמידה ומיוחסת מן העיר גלוגא היא שזכתה לבסוף להשיאו לבתה הצדקנית, כלילת המעלות.

בשנים הראשונות לאחר נשואיו ישב רבי צבי הירש והנה בתורה בעיר גלוגא, כשהוא סמוך על שלחן חמותו. שם אף התאספה סביבו חבורה של תלמידי חכמים שלמדו תורה מפיו.

לאחר שנים מספר, כשנפטרה חותנתו לבית עולמה, המשיך רבי צבי הירש להגות בתורה ללא הרף, כאשר לכלפלת הבית השתמשה

ברכת הגוי מתקיימת רק בעניית אמן

"ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך" (ז יז)

כונת הפסוק בפשוטו הוא שעם ישראל יהיה מברך יותר מכל העמים. ואולם בירושלמי (ברכות ח ח) מובא שרבי תנחום דרש מפסוק זה: "אם ברכת גוי - ענה אחריו אמן". לדיעת רבי תנחום, המלים "מכל העמים" מתפרשות במונח "מאת כל העמים", ועל כן פרש את הכתוב על ברכה שהגוי מברך את ישראל. ומכיון שאף כאשר אמות העולם מברכות את ישראל חלה הברכה, לכן יש לענות אמן אחר ברכתם (ע"פ פני משה' שם). אלא שמלשונו של רבי תנחום נראה שאף החיוב לענות אמן על ברכת הגוי נלמד מלשון הכתוב, כאלו נאמר בו שלא תחול הברכה אם לא נענה עליה אמן. וצריך להבין כיצד נלמד כן.

באר רבי יעקב יהושע פרומן מלודז:

כבר אמרו חכמי המדרש (ב"ר ס יג) שלא נפקדה רבקה עד שלא התפלל עליה יצחק, כדי שלא יאמרו בני משפחתה, עובדי האלילים, שנפקדה בזכות שברכה (בראשית כד ט): "אחתנו את ה' לאלפי רבבה".

ואולם יש לומר, שכאשר עונה ישראל אמן אחר ברכת הגוי, יכולה היא להתקיים, לפי שאז אין הגוי יכול לטען שברכתו עשתה פרות, שכן הישראל הוא שקיים את הברכה בענותו אמן אחריה. לפיכך התנה רבי תנחום פסוק זה - המבשר שתתקיים ברכת הגוי - באפן שהישראל המתברך עונה אמן על ברכתו, שאם לא כן לא תתקיים הברכה, כדי שלא יטען הגוי שברכתו עשתה פרות.

רבי יוסי (ברכות נג ב) "גדול העונה אמן יותר מן המברך", על אף שהמברך הוא המשבח והמודה, והעונה אמן רק מספיק לדבריו. לפי שעניית אמן היא חלק מן הברכה, וכל זמן שלא ענו אמן אחר הברכה - עדין לא הסתיימה הברכה (רש"י ברכות מז א ד"ה עד), נמצא שהמברך ברכה הוא בגדר "עושה דבר ולא גמרו", והעונה אמן הוא שגומר ומשלים את הברכה, והיא נקראת על שמו, ולפיכך גדול הוא מן המברך (תוספות הרא"ש ברכות נג ב; 'שלמה משנתו' שם).

בכך אף מתפרש הקשר בין שני חלקי הפסוק: "ברוך תהיה מכל העמים" - אם תקיים את ברכת הגוי בעניית אמן, "לא יהיה בך עקר ועקרה" - כפי שהיה אצל רבקה, שלא נפקדה עד שהתפלל עליה יצחק כדי שלא יאמרו הגויים: "תפלתנו עשתה פרות" (נחלת יעקב יהושע).

העמים מברכים את ישראל על כח תפלתם

"ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך" (ז יז)

את הכתוב: "לא יהיה בך עקר ועקרה" דרשו חכמים (בכורות מד ב): "שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום", אלא תתקבל ותעשה פרי. על פי זאת דרש רבי משה פולק, אב"ד באנהרט, את כונת הכתוב כך:

"ברוך תהיה" בפייהם של כל העמים, בזכות ברכת "לא יהיה בך עקר ועקרה" - שתפלותך לא תהינה עקורות, וכפי שמספרת הגמרא במסכת תענית (כד ב) כי איפרא הורמיז, אמו של שבור מלכא, יעצה לו להמנע מלהלחם עם היהודים, כיון שהקדוש ברוך הוא יעטר לכל בקשותיהם (ויזכר משה).

עניית אמן - גמר הברכה

"כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות למען תחיו ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם" (ח א)

רש"י מביא שחכמים (מדרש תנחומא) דרשו מן הכתוב "כל המצוה", שהמתחיל במצוה יראה לסיימה פלה - "אם התחלת במצוה גמר אותה, שאינה נקראת אלא על שם הגומרה". ביסוד זה באר הרא"ש את טעמם של דברי

הגבחת הכוס בשתי ידים והחזקתה במינין

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך: השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך...!" (ח י"א)

פרש הכתב סופר:

מסמיכות הכתובים נראה כי מצות הברכה אחר אכילת המזון נועדה להשריש בלבנו את האמונה שה' יתברך הוא הנותן לנו כח לעשות חיל, והוא המשרה ברכה במעשה ידינו. ואף שאנו עמלים על פרנסתנו, אין לנו ליחוס את השגינו לעצמנו אלא עלינו לזכר כי הכל מאתו יתברך.

לפיכך אמרו חכמים (ברכות נא א) כי המברך על הכוס צריך לטלה בשתי ידיו ולהחזיקה בידו הימנית בשעת הברכה, שכן בכך הוא מגלה דעתו שאינו בוטח בהשתדלות שהוא עושה לפרנסתו בשתי ידיו, כי אם על "מיין ה' עשה חיל" (שו"ת 'כתב סופר' או"ח כט).

יהודי יקר!

המנה גם אתה עם מזכיי הרבים, והשכם גם אתה לענות אמן אחר ברכות השחר של המתפללים, ותזכה שיקראו הברכות על שמך.

להצטרפות:

נא מלא את הטפס במכשיר 'נדרים פלוס', ואנו נצר עמך אי"ה קשר לשליחת חמרים.

בין ממלאי הטפסים תתקיים אי"ה הגרלה על זכות לנסיעה משפחתית לתפלה במקומות הקדושים, במיניבוס מפא"ר.

עניית אמן אחר הברכה היא זו שמשלימה את הברכה. ולפי שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, נקראת הברכה על שם מי שהשלימה בעניית אמן

(תוספות הרא"ש ברכות נג ב; 'שלמה משנתו' שם).

אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה

ה'יד הקטנה' כ"ג באב תקנ"ו

פּרטי תולדותיו ומאָרעות חייָו של רבי דב בעריש בן רבי יעקב גוטליב משינובה לויטס בערפּל. בעל 'מליצי אש' (ח"ד, דף מד ע"א) מתאָרו כּף: "צדיק נסתר, גדול בנגלה ובנסתר, קדוש וטהור, כּל מעשיו לשם שמים".

בית הקברות היהודי בשינובה

אף שתולדות חייָו אינם ידועים, ספרו 'יד הקטנה' על הרמב"ם מלמד על גדלותו העצומה בתורה וביראה. רבי דב בעריש הורה אָמנם להדפיס את ספרו בעלום שם, אלא ששבעים שנה לאחר פטירתו גלה רבי יוסף שאול נתנזון, בעל 'שואל ומשיב', בהסכמתו הנלהבת שכתב לספרו זה, את שם המחבר, וכך כתב: "אף שהעלים המחבר מרב ענותנותו את שמו, אָמנם ידענו גם ידענו כי הוא היה הרב הגדול הצדיק הנשגב מוהר"ר דב בעריש גאטליב ז"ל משנאָעו. ואף שהיה סוחר, נושא ונותן באַמנה, עוד לא עממוהו רתיקי חבלי מרכלתו [החבלים המתקנים של עגלת מרכלתו לא החלישוהו מתורתו], עוד לא נכבו גחלי רצפתו שביבי אש שלהבת תורתו, אשר היה כיקוד אש בוֹער בלבו אהבת ה' ויראתו".

ספר 'יד הקטנה' היה חביב מאד על בעל החפץ חיים, והיה רגיל להתבטא: "דאס איז דער באליבסטער ספר בי מיר" [זה הספר החביב עלי ביותר], והוא אף מביאו עשרות פעמים בספריו 'חפץ חיים' ו'משנה ברורה' (מבוא ל'יד הקטנה' מהדורת ירושלים תשס"ט).

הלכות עניית אמן מספר 'יד הקטנה'

בספרו 'יד הקטנה' הלכות ברכות (א יא-יב), מביא הרב המחבר את הלכות עניית אמן בבחירות ובקצרה, וזו לשונו:

"כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כָּלן, אף על פי שלא שמע הברכה כלה מתחלתה ועד סופה, ואף על פי שאינו חיב באותה ברכה - חיב לענות אָמן. ובכונה שִׁיכוֹן בלבֹו: 'אמת היא הברכה שברך המברך ואני מאמין בזה'. וילמד בנניו הקטנים שיענו אָמן, כי מיד שהתינוק עונה אָמן יש לו חלק לעולם הבא. ואם היה המברך אפיקורוס ומין, או תינוק המתלמד, או שהיה גדול ושנה ממטבע הברכה, אין עונים אחריו אָמן. ועונים אָמן אחר גוי אם שמע כל הברכה מפיו.

כל העונה אָמן - לא יענה 'אָמן חטופה', דהיינו שלא יחטף האל"ף, וכן שלא יחטף וימהר לענות אותו קדם שיסיים המברך. וכן שלא יענה 'אָמן חטופה', דהיינו שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפה שתהא נכרת, גם לא יפסיק באמצע הפלה. ולא יענה 'אָמן יתומה', שאפלו אינו מחיב באותה ברכה, לא יענה אָמן אם אינו יודע כלל איזה ברכה מברך, דזה נמי מקרי 'אָמן יתומה'. ולא יאחר עניית האָמן אלא מיד שכלה הברכה יענה אָמן, דזה הוי נמי כ'אָמן יתומה' דעל מה יאמר אָמן? וכן לא יענה 'אָמן קצרה' דאָמן בעי כונה, אלא ארפה קצת, [בשעור] כדי שיוכל לומר 'א-ל מלך נאָמן'. ולא יאריך בה יותר מדאי, לפי שאין קריאת התבה נשמעת כשמאריך יותר מדאי. והעונה אָמן לא יגביה קולו יותר מן המברך".

א. שקוטף ומחסיר את האות נו"ן, שבסוף המילה אָמן (שם).

ב. המפסיק באמצע עניית אָמן, באפן שהיא נשמעת כחלקה לשתי מלים (רמ"א שם).

זהירות
אמן
חטופה

א. שמבטא את האל"ף שבראש התבה בשו"א [המכנה חט"ף בלשון הראשונים] ולא בקמ"ץ (שו"ע ככד ח).

ב. שחוטף וממהר לענות אָמן, לפני שמסיים המברך את ברכתו (שם).

זהירות
אמן
חטופה

שלא יענה אָמן במהירות, אלא יאריך בה קצת כדי שיוכל לכוֹן בה את התבות "א-ל מלך נאָמן" (שו"ע שם).

האט
SLOW

זהירות
אמן
קצרה

א. שעונה אָמן מבלי לדעת על איזו ברכה הוא עונה (שם).

ב. ששוקה ומתאחר מלענות אָמן ואינו סומכה לסיום הברכה (שם).

זהירות
אמן
יתומה